

Dr Vojko Devetak

LITURGIJA ČASOVA (I)

Pod gornjim naslovom autor je obradio časoslov naroda Božjega s povijesnog, teološko-moralnog i praktičnog aspekta. Premda studija sačinjava jednu cjelinu, zbog njezina opsega objavit ćemo je u tri broja SB, u ovom i dva slijedeća. Nadamo se da će čitatelji ovim bolje upoznati časoslov i uvidjeti važnost njegova molenja, posebno u zajednici. — Nap. ur.

1. Pojam i povijesni razvoj časoslova

Liturgija časova je božansko molitveno slavlje Crkve koje se sastoji od psalama i drugih biblijskih tekstova, od himana i drugih časnih crkvenih spisa.

Božanski časoslov je pjesma hvale, svečana molitva koju Crkva neprestano uzdiže Ocu po Isusu Kristu i u Duhu Svetomu.

Ta je molitva sastavljena u dijaloškom obliku i razdijeljena na način da posveti sve časove dana i svu djelatnost Božjeg puka.

Narav te starodrevne kršćanske molitve Liturgijska konstitucija II. vatikanskog sabora opisuje ovim riječima: *Časoslov je pjesma hvale utjelovljene Riječi koja sebi pridružuje ljude. »To je glas same Zaručnice koja razgovara sa Zaručnikom, štoviše, to je molitva koju Krist sa svojim Tijelom upravlja Ocu«* (SC 83—84).

»Svi oni koji to čine ujedno vrše i službu Crkve i diionici su najveće počasti Kristove Zaručnice, jer slaveći Boga stoje pred Božjim prijestoljem u ime Majke Crkve« (SC 85). Tko moli časoslov slavi Boga i vršeći taj čin hvale ispunjava svoju prvotnu kršćansku dužnost. Hvali Boga ne samo zbog onoga što imamo i što jesmo, već i prije svega zbog njega samoga, koji je jedini dobar pa privlači našu ljubav i koji je jedina ljepota pa ima pravo na naše sveopće divljenje.

Božanski časoslov, kao i ostale liturgijske djelatnosti, razvijao se tijekom vremena do današnjeg oblika. U početku je liturgija časova bila zajedničko svečano slavlje, a to je upravo narav liturgije časova. Prva kršćanska zajednica smatrala je svojom prvom dužnošću: zajednički moliti. Sjećajući se Kristova primjera i njegove preporuke »Uvijek treba moliti« (Lk 18, 1) Crkva nije prestajala moliti. Kršćani »bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i u molitvama« (Dj 2, 42). »Po Isusu neprestano prinosimo Bogu žrtvu hvale, to jest plod usana koje hvalom slave njegovo ime«, tvrdi sv. Pavao (Heb 13, 15).

Kršćani su se, slijedeći stari hebrejski običaj, skupljali na zajedničku molitvu u tri najznačajnija momenta dana: u osvit dana kad prestaje noć; u sumrak kad se pale svjetiljke; usred dana kad su prekidali rad da se odmore. Osim tih časova posvećivali su se i drugi časovi: treća,

šesta i deveta ura. »Oko šeste ure uziđe Petar na krov moliti« (Dj 10, 9). »Petar i Ivan uzlazili su u hram na devetu molitvenu uru« (Dj 3, 1). »Oko ponoći Pavao i Sila molili su pjevajući hvalu Bogu« (Dj 16, 25). Apostolske Konstitucije određuju časove kad treba moliti i ujedno tumače zašto se u te ure moli: »Molite u jutro i o trećoj i šestoj i devetoj uri i u pijetlov pjev. Jutrom hvalite Boga što vas je obradovao, što je otjerao noć i doveo dan; o trećoj uri jer je tada Pilat osudio Isusa; o šestoj uri jer je tada bio raspet; o devetoj uri jer je tada Isus umro na križu; uvečer da se zahvalite što vam je dao noć za počinak; o pijetlovu pjevu jer taj čas najavljuje dolazak dana u kojem ćete vršiti djela svjetlosti.«¹

ad
trije

Podjela časoslova na liturgijske časove ima svoje teološko značenje koje je povezano s najznačajnijim etapama Kristova pashalnog otajstva. (O tom kasnije na svome mjestu).

Glavni sadržaj molitve crpio se iz Svetog pisma, »u psalmima, hvalospjevima i nadahnutim pjesmama« (Ef 5, 19). Jer »dobro je tražiti život hvale u Svetom pismu da se ne udaljimo od pravog puta, ni desno ni lijevo« tvrdi sv. Augustin.

Prema povijesnim podacima je očito da Božanski časoslov nije izradila neka centralna vlast pa ga nametnula i naložila cijeloj Crkvi. Liturgija časova nastala je spontano u pojedinim mjesnim Crkvama. Svaka Crkva imala je svoj časoslov i pod predsjedanjem svećenika organizirano molila u određene ure, i to se smatralo nadopunom Euharistijskog slavlja. Nije svećenik imao svoj časoslov već Crkva, a svećenik, odnosno kler pojedine crkvene zajednice molio je časoslov svoje Crkve, u ime i na korist te Crkve. Kad su nastale redovničke zajednice, uvele su u svoja pravila zajedničko moljenje liturgijskih časova u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima. Crkva je s vremenom samo dopustila osobno (»privatno«) moljenje časoslova kao manje idealno. Međutim, princip zajedničkog slavljenja časoslova ostalo je uvijek na snazi jer i svećenik koji bi ga osobno molio, molio je kao nadomjestak zajedničkog moljenja.

|||
|||

Budući da je Rimski crkva bila središte zapadnih Crkava, njezin način moljenja postao je uzor ostalim crkvenim zajednicama, pa se, tokom vremena, prema njemu oblikovao jedinstven tip liturgije časova. Osim Svetog pisma čitali su se životi svetaca i mučenika i pjevale druge pobožne pjesme.

Tokom vremena u sadržaj časoslova uvuklo se koješta neukusna i povijesno neprovjerena pa se stoga pojavila želja za obnovom. Potrebnu reformu želio je provesti Tridentinski sabor, međutim zbog nedostatka vremena to je prepustio Svetoj Stolici. I doista vrlo brzo poslije sabora Pio V. godine 1568. izdaje i proglašuje »Breviarium romanum« kao jedinstveni časoslov za cijelu latinsku Crkvu. Iza toga slijedili su manji obnoviteljski zahvati. Prvi vatikanski sabor određuje da su svi koji su »in sacris« obavezni svaki dan »sub gravi« izmoliti cijeli časoslov. Zatim

||| IV

¹ 1. 8, c. 34.

Pio X. vrši posebnu reformu, a Pio XII. odobrava za upotrebu novi prijevod psalama. Ivan XXIII. pojednostavljuje rubnike i saziva II. vatikanski sabor koji među ostalom ima u programu i obnovu časoslova. Imajući pred očima povijesni razvoj časoslova nije čudno što u njemu nalazimo tragove različitih duhovnih epoha i strujanja, stoga nije ni čudno što je suvremenim ljudima dosta toga nejasno i nepobožno, a mnogima dosadan i težak. Suočeni s tim činjenicama oci II. vatikanskog sabora, želeći ponovo probuditi svijest o visokoj vrijednosti slavljenja liturgijskih časova, određuju da se provede obnova časoslova i u tom smjeru daju smjernice. Na temelju saborskih smjernica Vijeće za izvršenje Uredbe o svetom bogoslužju priređuje novi Časoslov Božjeg naroda, a Pavao VI. ga 1. studenoga 1970. osnažuje i proglašava.

Časoslov se dugo vremena nazivao »Brevijar«. Međutim, taj naziv ne označava njegovo pravo značenje. Prije svega stoga što je to naziv za knjigu a ne za liturgiju. »Nikad se nije govorilo da svećenik slavi misal; to isto trebalo bi se dogoditi za recitiranje časoslova«.² Naziv Brevijar označava skraćenu knjigu, knjigu kompendij. Budući da se pri slavljenju časova služilo s više knjiga, kao i danas na misi, i budući da su klerici bili obavezni to moliti, rukovanje s više knjiga postalo je komplicirano posebno za svećenike misionere, pa su te knjige sjedinili u jednu i nazvali je Brevijar. Taj je naziv bio u upotrebi sve do najnovijeg vremena. Pio XII. u svojoj enciklici »Mediator Dei« naziva ga ljepšim imenom »Officium divinum«. S tim nazivom želi se naglasiti da je hvaljenje Boga važna dužnost koju treba ispuniti. I taj je naziv previše uopćen jer se isti naziv može primijeniti i za Misu. Isti naziv daje i Liturgijska Konstitucija, nazivajući Božanskim časoslovom slavljenje Boga koje treba posvetiti čitav tok dana i noći, sve ure prema određenom vremenu. Upravo zbog toga službeni dekret Kongregacije za bogoštovlja daje mu preciznije ime »Liturgija časova«.³

2. Trinitarno kristološki aspekt časoslova

Na prvi pogled molitva nam izgleda kao nešto ljudskoga, nešto što izlazi iz čovječjeg srca i izražava se glasom i kretnjama. Međutim, molitva je prije svega božanska stvarnost koja prodiere i ulazi u ljudski život. Liturgija časova participira u sakramentalnom karakteru liturgije koja je čin Krista i Crkve. U liturgijskim činima naša ljudska djelatnost je vanjski vidljivi znak nutarnjeg sadržaja koji nas nadvisuje jer pripada božanskom redu, to je milost i dar koji dolazi odozgor.

Naše slavljenje liturgijskih časova je ljudski prostor u koji ulazi Bog da danas ponazoči otajstvo spasa. Božansko se utjelovljuje u slavlju Crkve, u molitvi Božjeg naroda. Tako ljudska molitva postaje božanska,

² A. M. ROGUET, Liturgia delle ore, ANCORA, Milano 1971. str. 32.

³ Opća Uredba liturgije časova (kratica OULC), Zagreb 1972., Kršćanska Sadašnjost.

a božanska postaje čovječanska. Moliti s Crkvom znači sudjelovati u božanskom otajstvu. To utjelovljenje oči II. vatikanskog sabora izražavaju ovim riječima: »Isus Krist uzimajući ljudsku narav, uveo je u ovo zemaljsko progonstvo onu pjesmu koja se u nebeskom dvoru pjeva po sve vjekove« (SC 83).

Što je u stvari ta pjesma koja odjekuje u nebu u Očevu krilu? To nije melodija, već Osoba, to je vječna Riječ s kojom Bog sam sebi pjeva savršenu pjesmu od uvijek do uvijek, to je dijalog ljubavi koji teče između Oca i Sina po Duhu Svetome kroz svu vječnost. I ta je vječna pjesma sišla među ljude, a hram u kojem ona odjekuje je Kristovo čovječstvo. Krist tu nebesku pjesmu prenosi na zemlju, izgovara je »ljudskim riječima kajanja, umilostivljenja i zagovora« (OULČ 3) po bregovima Galileje, u sinagogama moleći sa svojim sunarodnjacima psalme, zazivajući Oca pri čudesnim djelima pa sve do posljednjeg uzdaha na križu. Nebeski dijalog ljubavi prosljeđuje utjelovljena Riječ, Krist koji živi predano u Očevu volju, na njegovu slavu iskazujući vrhunac ljubavi smrću na križu »neka svijet upozna da ja ljubim Oca« (Iv 14, 31). Otac pak sa svoje strane izjavom ljubavi predstavlja Sina svijetu: »Ovo je Sin moj, Ljubljeni moj, koga sam odabrao« (Mt 3, 17).

U taj sinovski odnos ljubavi Krist uvodi svoju Zaručnicu, Crkvu, da nas učini sinovima u jednom Sinu, da s njim osjećamo i dišemo u jednoj istoj ljubavi. Zbog toga on izlijeva u nas Duha Svetoga da bi u nama izveo svoj poklik koji se mi ne bi usudili izreći: »Abba, Oče«.

Molitva je prema tome dvostran, a ne jednostran čin: riječ Boga koji se snizuje čovjeku i riječ čovjeka koji se uzdiže Bogu, dijaloški susret s Bogom u recipročnoj ljubavi. Taj pak dijalog ne otvara čovjek već Bog, Bog je onaj koji se prvi obraća čovjeku, on je inicijator. A mi odgovaramo u Kristu koji nas sjedinjuje sobom i intimno ugrađuje u odgovor ljubavi, zahvalnosti, klanjanja i zadovoljštine što on kao Glava čovječanstva prezentira Ocu. Prema tome molitva kršćanina nije strahopoštovanje, ni vanjsko slijeđenje Krista, već sve dublje i sve žarče sjedinjenje s Kristom s kojim sudjeluje u vječnom dijalogu Božje Riječi s Ocem u Duhu Svetomu. Po Duhu Svetomu naša je molitva otajstveno ali stvarno uvedena u vječni dijalog ljubavi koji se odvija u krilu Trojstva.

Dijalog ljubavi Krist ostvaruje danas u svom Mističnom tijelu, u Crkvi s kojom je neodjeljivo povezan, pa su čini Crkve, čini Krista. Prije nego se vratio k Ocu Crkvi povjerava svoju misiju. Osim sakramenata i Euharistijske žrtve, koja je vrhunac spasa, Crkvi povjerava i svoju molitvu. I njegova molitva utjelovljena je u ekonomiju spasa, u Očev plan pa se mora nastaviti sve do konca vjekova kao i njegova žrtva. Pjesma hvale nastavlja se u zemaljskom progonstvu po Crkvi kao nekoć po usnama Isusa iz Nazareta.

Crkva pa i njezina molitva usmjereni su prema paruziji. Krist koji je glavni molitelj već je slavan u nebu, pa je po njemu i čovječanstvo

već u nebu s anđelima i Marijom. Crkva slavi »Boga stojeći pred Božjim prijestoljem« (SC 85) isto onako kao što stoje sveti u nebeskoj liturgiji. To je jedan zbor s dva glasa: glas hodočasničke Crkve u kojoj pjeva »amor esuriens« i glas nebeske slavne Crkve u kojoj pjeva »amor fruens«.⁴ Zemaljska i nebeska liturgija, zajednički, pred istim Gospodinom pjeva: »Onomu koji sjedi na prijestolju, i Janjetu: hvala, čast, slava i vlast u vijeke vjekova« (Otk 5, 13). »U liturgiji časova sudjelujemo u radosti vječne hvale i u danu koji nema zalaska« (OULČ 16).

Između nebeske i zemaljske Crkve nema udaljenosti jer je onaj isti Krist koji sjedi s desne Oca i koji »uvijek živi da posreduje za nas« (Heb 7, 25) prisutan u molitvi svoje Zaručnice. Krist je prisutan, kako nam tumače koncilski oci, ne samo u Euharistiji već i u zboru onih koji su sabrani u njegovo ime, u riječima Svetoga pisma i u svećeniku predsjedatelju molitvenog zbora (SC 7). Prema tome, kad se skupljamo na zajedničko moljenje časova, skupljamo se oko prisutnog Krista koji »sa sobom sjedinjuje svu ljudsku zajednicu« (OULČ 6). Bez njegove prisutnosti nema liturgije. »Subiectum orans« liturgije časova nije Crkva kao takva ili Crkva odijeljena od svoje Glave, već Crkva sjedinjena s Onim koji je po Duhu Svetomu sjedinjuje i oživljava te postaje Kristov Ja. Kristov Duh, tvrdi sv. Pavao, posreduje u nama neizrecivim vapajima (Rim 8, 26) i u našem srcu viče: »Abba — Oče«! (Gal 4, 6). S Kristom i po njemu postajemo sinovi i sudionici njegovih odnosa s Ocem, i samo na taj način možemo utjeloviti se u sveti dijalog ljubavi. »Gospodin naš Isus Krist, moli i za nas, i moli u nama, i mi se s njim molimo. Moli za nas kao naš svećenik. Moli u nama kao naša Glava« (OULČ 7).

Liturgija časova nije dakle drugo već sudjelovanje u otajstvu Kristove sinovske molitve koja nas uvodi u najintimnije svetište trinitarnog života gdje svaka Osoba živi u odnosu ljubavi prema drugoj. Krist i njegov Duh uvijek su prisutni i djelatni da nas vode k Ocu. To je od životne važnosti. U moljenju časoslova trebamo se poistovjetiti s Kristom, misliti da preko naših usana teče njegova molitva kao što u našem milosnom životu teče njegov život, da se njegova i naša molitva u jednom dahu uzdiže k Ocu.

3. Eklezijalni aspekt časoslova

Liturgijsko slavlje časova molitva je Krista, ali i molitva Crkve koja je s njim neodvojivo vezana jer je njegovo Mistično tijelo. Časoslov je Kristova žrtva hvale koja je prenesena u duhovni hram Novoga saveza, produljenje Kristove molitve u njegovim udovima. Krist, Glava sa svojim udovima proslavljuje Boga u zajedništvu s nebeskim stvorovima. Po Kristu Svećeniku, s njim i po njemu uzdiže se k Ocu svaka hvala i klanjanje, a Krist svoje svećeništvo i posredništvo vrši preko vidljivog bogo-

⁴ S. AUGUSTINUS, Serm. 225. 5, PL 38, 1183.

služja Crkve. Vidljivo bogoslužje ili liturgija je Krist koji posredstvom cijele Crkve, Glave i udova, vrši svoje svećeništvo slavljenja Oca, spasavanja i posvećenja svijeta (OULČ 7).

Liturgija časova kao i misa nije privatan i od crkvene zajednice izoliran čin, niti spada među pobožne vježbe, već je to pravo liturgijsko slavlje i kao takvo od Crkve proglašeno i priznato. Časoslov je kao i misa, kao i svaki liturgijski čin, djelo Crkve i prisutnog Krista, jedino što je Krist u Euharistiji stvarno i permanentno prisutan — stoga mu se i klanjamo u euharistijskim prilikama, a u liturgiji časova njegova je prisutnost dinamička i prolazna. Jer, kako rekosmo, Krist je prisutan kad Crkva pjeva i moli psalme (SC 7).

Budući da je časoslov molitva cjelokupnog Mističnog tijela, on je prema tome i molitva svih vjernika. Crkva nije samo hijerarhijsko društvo već također i prije svega zajednica Božjeg naroda, svih krštenih, pa je prema tome i časoslov molitva svega puka, tj. klera i laika. Zajednica krštenih, kako veli sv. Pavao, sačinjava Božji hram. Svaki je kršćanin osobno taj hram, a svi zajedno oblikuju samo jedan hram sazdan od živog kamenja, a temelj mu je jedna ista vjera. »Svi se krštenici novim rođenjem i pomazanjem Duha Svetoga posvećuju da budu duhovni dom i sveto svećenstvo« (LG 10). Po sakramentalnom karakteru krštenja i krizme svi krštenici sudjeluju u Kristovu svećeništvu, postaju udovi svećeničkog tijela, svi zajedno sačinjavaju kraljevstvo svećenika i po tome *efikasno sudjeluju u kultu što ga Krist po svojoj Crkvi upravlja Ocu*. »Svi koji su vjerom i krštenjem postali Božja djeca, sastaju se zajedno, usred Crkve hvale Boga« (SC 10). Krštenici oblikuju jedno moleće tijelo, a posebni oblik njegove molitve je liturgija časova. To je životna funkcija otajstvenog organizma i nitko tko živi puninom eklezijalnog života ne može se od toga otuđiti.

To je bila živa stvarnost u počecima Crkve kad je časoslov efektivno bio molitva kršćanske mjesne zajednice. Čim se u Svetom pismu prvi put govori o zajednici vjernika, ta se zajednica očituje sabrana u molitvi: »Svi oni bijahu jednodušno postojani u molitvi sa ženama, i Marijom. Majkom Isusovom, i braćom njegovom« (Dj 1, 14). Crkva je »Ecclesia orans«, zajednica onih koji sudjeluju u kršćanskom bogoslužju. Osobni kršćanski život molitve ne može se pojmiti bez ucijepljenja u Mistično Kristovo tijelo. Prema tome, molitva je kršćanina, prije svega sudjelovanje u liturgijskoj molitvi Crkve. Prvi kršćani dobro su to shvaćali pa su se okupljali da zajednički s Crkvom mole. Pa i onda kad se je precizirala uloga svećenika nije bilo dijeljenja, samo se je molitva hijerarhijski organizirala: posebni dio pripao je kleru a posebni puku, ali uvijek je to bila zajednička molitva puka i klera. Zajednica Božjeg naroda nije bezoblični već organizirani zbor s podjelom uloga, službi i karizama, pa je i naravna podjela uloga: predsjedatelj, dva zbora, čitači itd.

Svi liturgijski čini »pripadaju cijeloj kršćanskoj zajednici«. Međutim, Euharistijsko slavlje ne može kršćanski puk obaviti bez svećenika,

ali za liturgiju časova svećenik nije neophodan. Skup laika ili samo jedan vjernik kad slave liturgiju časova obavljaju molitvu Crkve zajedno s Kristom i njihovo slavlje je u punom smislu liturgijsko. To je logična posljedica pripadanja općem svećeništvu krštenih. Prema tome, časoslov je liturgijska molitva i svećenika i vjernika (SC 84). I laici su pozvani da »obave crkveni časoslov, slaveći dio liturgije časova« (OULČ 27); »Crkveni hvalospjev niti po svom postanku niti po svojoj naravi ne spada samo na klerike i stroge redovnike nego na cijelu kršćansku zajednicu« (OULČ 270).

4. Obaveza moljenja liturgije časova

Imajući sve to u vidu sasvim je razumljivo što se ističe da je osnovno svojstvo liturgije molitvena dimenzija cijele Crkve. »Javna i zajednička molitva Božjeg naroda s pravom se ubraja u prve dužnosti Crkve« (OULČ 1). Skoro istim riječima se govori i o misi: »Misno slavlje je djelo Krista i hijerarhijski uređenog Božjeg naroda« (RM 1). U oba se dokumenta ističe da je *Božji narod hijerarhijski uređen temeljni subjekt* slavljenja euharistije i slavljenja liturgije časova. U tom smislu liturgija časova kao i svi ostali liturgijski čini nije privatan čin već »pripada čitavom tijelu Crkve koju očituje i na koju se odnosi« (OULČ 20). Stoga časoslov nije, niti može biti, sporedna ili fakultativna djelatnost Crkve, već njezina vitalna djelatnost jer svi koji ga mole »otajstvenom plodnošću promiču rast Božjeg naroda, dok čitanja i molitve pružaju izvor kršćanskog života: sa stola Svetog pisma i svetačkih riječi taj se život hrani, a molitvom krijepi« (OULČ 18).

Obaveza slavljenja liturgije časova ne predstavlja se u terminima prisile, kao da dolazi iz samovoljnog i zapovijednog zakona koji se nameće izvana, već se predstavlja u terminima bitnih nutarnjih zahtjeva. Korijen obaveze proističe iz naravi Crkve, iz vjerničke situacije u Crkvi, iz njegove pripadnosti Crkvi, iz situacije krštenih. Krštenik je po Kristu postao novi čovjek, Božji posinak i tako uveden da sudjeluje u ljubavi koja sjedinjuje Oca, Sina i Duha Svetoga. U tom smislu nam se molitva predstavlja kao čovjekov odgovor na Božji poziv na zajedništvo života i ljubavi. *To nije vanjsko nametanje već odgovor vjerne ljubavi na milosni Božji dar.* Mi nismo robovi već sinovi, a Božji zakon upisan je u naša srca. To je zakon ljubavi, zakon slobode. Zakon slobodne djece Božje (Gal 5, 13) iako je beskrajno podnošljiviji, u stvari mnogo više zahtijeva nego zakon prisile. »Primjer Gospodinov i njegova zapovijed o neprestanoj i ustrajnoj molitvi ne valja smatrati čisto zakonskim pravilom, nego to spada na nutarnju bit same Crkve. Crkva je zajednica, pa i molitva mora očitovati svoje zajedništvo« (OULČ 9).

Zajedničko moljenje časoslova, kako nekoć tako i danas, treba vidljivo očitovati Crkvu. Budući da je Crkva u svojoj biti »persona orans«, to se mora očitovati i vršiti. Moleće zajednice »na neki način predstav-

ljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po cijelom svijetu» (OULČ 21). Da bi se to ostvarilo preporuča se da se povremeno cijela zajednica okuplja oko svoga biskupa i s njim moli. Preporuča se da i druge skupine vjernika, osobito župske, makar bio i mali broj, zajednički mole bar neke glavne časove sa svojim župnikom i tako izvrše svoje svećeništvo. Zajednička molitva vjernika sa svojim pastirom je »glas Zaručnice«, zapravo »to je Krist sa svojim Tijelom« (SC 84). U molećoj župnoj zajednici »doista je prisutna i djeluje jedna, sveta, katolička i apostolska Kristova Crkva« (CD 11). Pojedine skupine vjernika moleći u isti liturgijski čas, iste molitve sjedinjuju se u živoj molitvi sveopće Crkve i očituju veličanstvenu viziju Mističnoga tijela pred Božjim prijestoljem.

Duboki smisao liturgije časova potakao je Crkvu da vrlo žarko preporuča: »Neka pastiri duša nastoje da se nedjeljom i o većim blagdanima u Crkvi zajednički proslave glavni časovi, naročito večernja. Preporučuje se i svjetovnjacima da mole božanski časoslov, bilo sa svećenicima bilo međusobno okupljeni, dapače i svaki za se« (SC 100).

Nema sumnje da se po samoj naravi stvari pastiru duša nameće ozbiljan zadatak da uloži mnogo energije da njegovi vjernici postanu »jednodušni u molitvi«. Pastir će ih razumnom katekezozi uvesti da shvate smisao i osjete divan okus liturgijske molitve; oduševljavati ih na zajedničko moljenje časoslova moleći zajedno s njima, slaveći s njima bar nedjeljom i blagdanom one glavne liturgijske časove, Jutarnju i Večernju, koji su od davnine bili molitva puka; svjestan svoje pastirske odgovornosti neće prestajati moliti za svoje stado i u ime svoga stada kao njegov predstavnik pred Bogom.

Ako je primarna dužnost svakog kršćanina slaviti Boga, ako je svaki vjernik po svojoj situaciji u Crkvi pozvan sudjelovati u molitvi Crkve, to »se osobito tiče onih koji su posebnim nalogom obavezani obavljati liturgiju časova, a to su: biskupi i prezbiteri, koji po samoj svojoj službi moraju moliti za svoj puk i za sav Božji narod, a zatim i drugi posvećeni službenici i redovnici« (OULČ 17).

Časoslov je posebno funkcija onih koji su po svom ređenju, svojoj misiji ili svojim zahtjevima najdirektnije i najosobnije posvećeni na dobro čitavog Božjeg naroda. Stoga se časoslov posebno nameće zajednicama (kanonicima, redovnicima, redovnicama) jer ih na to obavezuju njihova pravila i konstitucije. Oni »na poseban način predstavljaju moleću Crkvu, potpunije izražavaju lik Crkve koja bez prestanka složnim glasom hvali Gospodina, na poseban način vrše svoju službu i rade na izgradnji i porastu cijelog otajstvenog tijela Kristova i na dobro mjesnih Crkava« (OULČ 24).

Eklezijalni aspekt u pravom svjetlu obvezuje na pojedinačno osobno moljenje časoslova pastire koji ne žive u zajednici i ne mogu zajednički moliti. Oni trebaju ostati vjerni moljenju časoslova znajući da je to zadatak njemu povjerenog stada. Ako biblijski poticaj »treba uvijek moliti« obvezuje čitav Božji narod, još više obvezuje onoga koji je ne

1) samo vjernik među vjernicima već je usred tog puka u punom smislu »persona orans«. On treba slijediti primjer apostola koji su ustanovili đakone da bi sami mogli biti postojani u molitvi i službi riječi. Uvijek kad je to moguće pastiri trebaju probuditi moleću svijest svoga stada i predvoditi ga u zajedničkoj molitvi; ali kad se to zbog kojeg razloga ne može ostvariti, svećenik na sebe preuzima tu obavezu, *identificira se svojim pukom* i predstavlja se pred Bogom s hvalom i posredovanjem u ime svoga stada. To je njegovo intimno poslanje.

2) Ako sudjelovanje u Kristovu svećeništvu obvezuje vjernike na molitvu, onda još mnogo više obavezuje ministerijalne svećenike koji u *Kristovu svećeništvu participiraju bitno više*. Kristovo svećeništvo i Kristova molitva dvije su neodjeljive stvarnosti. Sudjelovanje u Kristovoj pjesmi hvale identično je sa sudjelovanjem u njegovu svećeništvu. Svećenički karakter tijesno i nerazdvojivo pridružuje svećenika Kristovoj posredničkoj funkciji. Svećenik treba živjeti stvarnost svoga sakramentalnog posvećenja. Suobličen Kristu preuzima obavezu služenja i predsjedanja Božjem narodu. Stoga u bogoštovnoj djelatnosti crkvene zajednice sudjeluje po svojoj posebnoj funkciji. Po svojoj posebnoj funkciji svećenik stoji usred Božjeg naroda pa je obavezan izgrađivati Crkvu i posredstvom molitve. Ta obaveza ne dolazi prvotno iz izvana naloženog zakona, već iznutra, iz naravi svećeničke funkcije.

3) Svećenik je posvećen na službu Božjeg naroda, a ta se služba ne iscrpljuje svagdanjim euharistijskim slavljem već i drugim liturgijskim činima među koje spada i liturgija časova. I časoslov, kao i misa, slavi Kristovo pashalno otajstvo, i u časoslovu Krist u Crkvi nastavlja svoje spasiteljsko djelo. Misa i časoslov intimno su povezani. »*Prezbiteri hvale i zahvaljivanja kojima se služe u euharistijskom svetkovanju produžuju na različite časove dana obavljajući božanski časoslov, kojim u ime Crkve mole Boga za sav sebi povjereni narod, štoviše, za sav svijet*« (PO 5). Slavljenje mise jest i uvijek će ostati najviši način ulaženja u Kristovo pashalno otajstvo i u intimno svetište njegove molitve, ali taj vrhunac ima svoje prije i poslije u bogoštovlju časoslova, a svoj odjek ima u raznim časovima dana. Ti su dnevni časovi vijenac, okvir usred kojeg blista najsajnija zvijezda: euharistijsko slavlje. Časoslov se naziva i »sacrificium laudis« kao što se nekoć nazivala misa, očito zbog njihovog izvjesnog identiteta: i misa i časoslov, iako na različit način i u različitom stupnju, čine nas sudjelovati u istom Kristovu otajstvu koje oblikuje njihov sadržaj. »Misa i časoslov prezentiraju uzdignuće naših srdaca i naših darova Bogu, koji kao Stvoritelj i Spasitelj ima stvarno pravo zahtijevati našu hvalu i našu zahvalnost.«⁵

4) Tipično je svećenička funkcija da je on javna »persona orans« u krilu Božjeg naroda, pa je on dužan moliti po nutarnjem zahtjevu svoje službe, a ne po pozitivnom nalogu pod kaznom vječne osude. Moleći časoslov svećenik doduše vrši svoju dužnost, ali dužnost na koju ga

⁵ A. M. ROGUET, Liturgia delle ore, Ancora, Milano 1971., str. 21.

poziva Božja ljubav, to je Božji poziv koji ga treba posvetiti i usrećiti »Crkva ga pak 'šalje', ne s individualnog naslova i na čisto juridički način, već u interesu ove molitve i kršćanskog puka 'kako bi cijela zajednica po svećenicima sigurno i stalno ispunjavala svoju dužnost i kako bi molitva Kristova u Crkvi bila neprekidna'.« (OULČ 28)⁶ Svećenici trebaju najprije formirati ispravnu savjest u svjetlu zdrave teologije svećeništva i po pozitivnim propisima Crkve koju u njenoj službi upravljanja vodi Kristov Duh koji svakog poučava o zahtjevima Novoga saveza.

S ispravno formiranom savješću svaki će svećenik bez tjeskobe moći riješiti probleme koje mu ponekad postavlja pastoralna služba s obzirom na slavljenje časoslova. Moleći časoslov svećenik odgovara na Očev poziv u Kristu koji ga iznutra potiče da živi autentičnim životom svećenika Novoga saveza; odgovorit će zahtjevima Crkve koji se očituju i preko pozitivnih zakona, ali koji su širi i više angažiraju nego oni koji su juridički determinirani. Očev poziv obavezuje na onu plemenitu ljubav za koju je dao primjer Krist koji nas je ljubio i dao svoj život za nas. Daleko je od nakana Crkve da zahtijeva mehaničku poslušnost bez duha. Traži se sinovska vjernost i duboko shvaćanje svećeničke situacije u Božjem narodu usred kojega je on »persona orans«.

Ako božanski časoslov ovako poiman ne nađe put u srce svakoga svećenika, jer svaki svećenik iako nije pastir uvijek pripada molećoj kršćanskoj zajednici, može se posumnjati da će ma kako precizni i strogi juridički zakoni uspjeti spasiti dragocjenu baštinu kršćanske molitve. Interveniranje crkvenog autoriteta garantira autentičnost kršćanskog karaktera časoslova i njegovih formula te njegovu prikladnost da na adekvatan način izrazi ekonomiju spasa i Kristovo pashalno otajstvo.

⁶ A. M. ROGUET, nav. dj., str. 39.